

ÜNİTE-9

Yanıklarda İlk Yardım

KONU BAŐLIKLARI

- Giriş
- Derinin Yapısı
- Yanık Nedir?
- Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler
- Yanığın Sınıflandırılması
- Yanıkta İlk Yardım

Bireyin kendi dikkatsizliği, eğitim yetersizliği, çocukların aşırı merakı, ev ve endüstri kazaları nedeniyle meydana gelen yanık; şiddetli ağrı, beden imajında bozulma ve uzun süren tedavinin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi sonucu oldukça önemli bir yaralanma şeklidir.

Yanıkların çoğu minör problemlerdir. Fakat iyi yapılmayan ilk yardım ile yaralanmalar daha ciddi hâle gelebilir. Yanıkların önlenmesi önemli olup, “Yanığın tedavisi yanmamaktır.” sözü geçerliliğini korumaktadır.

GİRİŞ

Yanıkta ilk yardım ve acil bakım uygulamaları, yanık etkeninin yanık bölgesinde oluşturacağı olumsuzlukları en az indirmeye yönelik önlemleri içerir. Bu önlemler; toplumun eğitimi, yasal düzenlemeler, ev ve iş yerlerinde güvenlik önlemlerinin alınmasıdır. Gelişmiş ülkelerin birçoğunda yanmayı önleyecek tedbirlerin yasal bir zorunluluk olması, yanıkların görülme oranını azaltmaktadır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

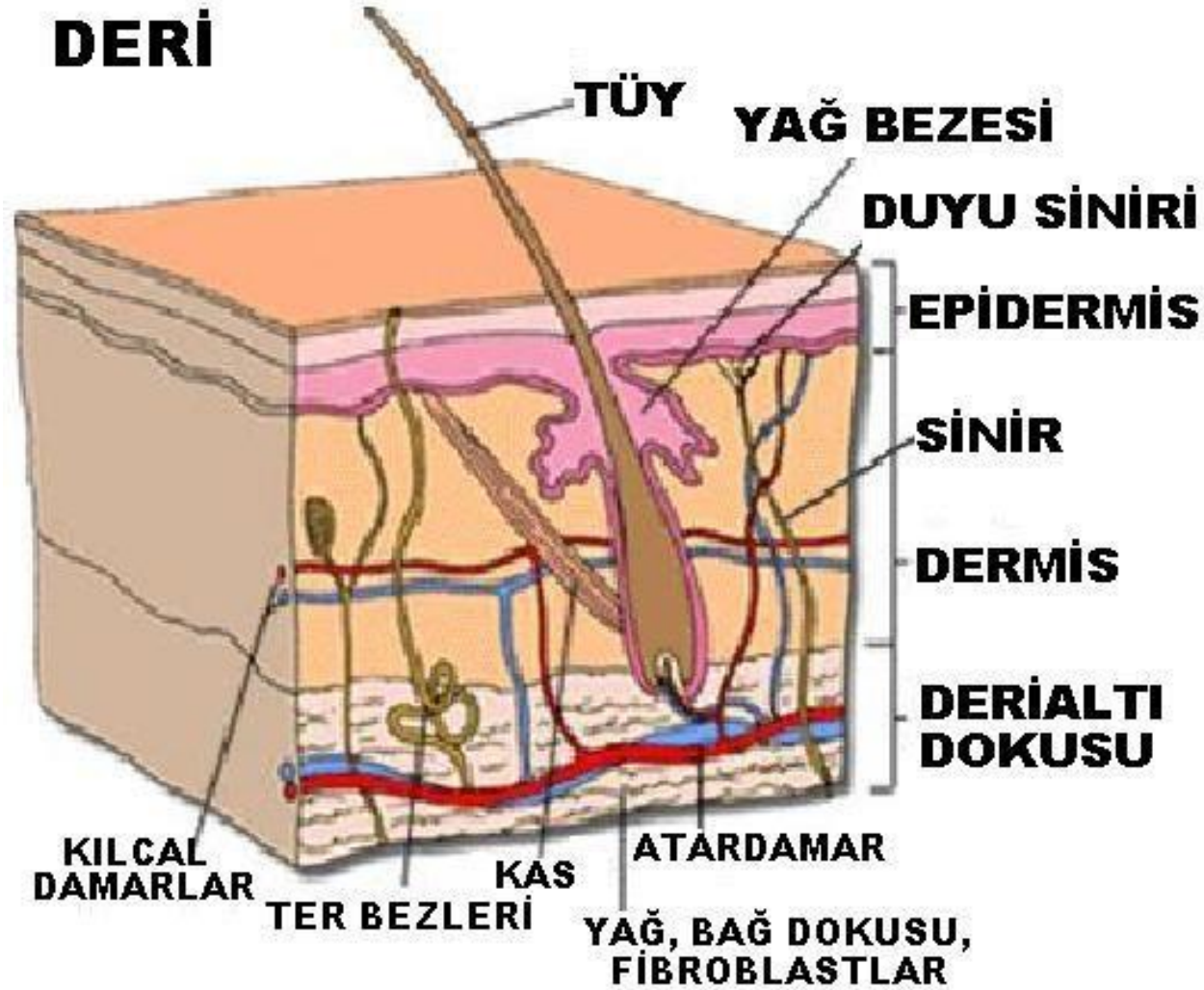
Derinin Yapısı

Deri vücudun en büyük organı olup epidermis ve dermis olmak üzere iki tabakadan oluşur. Epidermis sert geçirgen olmayan dış tabakadır. Daha kalın olan dermis, kan damarları, sinir uçları, kıl folikülleri, ter ve yağ bezleri içerir. Dermisin altında olan yağlı tabaka deri altı dokudur.

Derinin pek çok fonksiyonu vardır. Bu fonksiyonlar vücudu dışardan gelebilecek mikroorganizmalardan korumak, vücut ısısını ayarlamak, sinir uçları aracılığı ile duyuları beyine iletmek ve vücuttaki su miktarını ayarlamaktır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Derinin Yapısı

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık

Isı, elektrik, kimyasal maddeler ve radyoaktif ışınlar ile meydana gelen doku harabiyetine **yanık** denir. Yanık bireyi, fiziksel, psikososyal ve ekonomik yönden etkileyen bir travmadır.

Yanık; oluşumu, tedavi süreci ve yara iyileşmesinin tamamlanmasını takiben pek çok kronik klinik komplikasyonları nedeniyle birey için zorluk arz eden bir yaralanmadır. Yanık yaralanması ile derinin yapısının bütünlüğü bozular. Oluşan hasarlı bölgeler hem mikroorganizmaların geçişine izin verir hem de yanık sonrası nekrotik dokular mikroorganizma üremesi için uygun bir yol oluşturur.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Nedenleri

Fiziksel etkenler

- Kuru Sıcak (Alev, Ateş, Kızgın cisim)
- Islak Sıcak (Kaynar su, yağ, Sıcak buhar)
- Soğuk

Kimyasal etkenler

- Asitler (Sülfirik asit, hidroklorik asit vb.)
- Alkaliler (Potasyum hidroksit, sönmemiş kireç)
- Fosfor ve diğer kimyasal maddeler

Elektrik yanığına neden olan etkenler

- Elektrik çarpması, Yıldırım çarpması

Radyasyon yanığına neden olan etkenler

- Güneş, Röntgen ışını, Radyum, radon, uranyum, Atom bombası, Hidrojen bombası

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Vücuttaki Olumsuz Etkileri

Yanık; derinliği, yaygınlığı ve oluştuğu bölgeye bağlı olarak organ ve sistemlerde işleyiş bozukluğuna yol açar. Ağrı ve sıvı kaybına bağlı olarak şok meydana gelir. Hasta/yaralının kendi vücudunda bulunan mikrop ve toksinlerle enfeksiyon oluşur.

Şok: Akut plazma kaybına neden olan geniş yanıklar, intravasküler hacim azalması sonucu şoka neden olurlar.

Enfeksiyon: Yanık yaralanması ile derinin yapısı bozular. Oluşan hasarlı bölgeler hem mikroorganizmaların geçişine izin verir hem de yanık sonrası nekrotik dokular mikroorganizma üremesi için uygun bir yol oluşturur.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler

Yanığın ciddiyeti; aşağıdaki faktörlere göre değerlendirilir:

- Yanığın derinliği
- Yanığın genişliği
- Yanığın yeri
- Yanan kişiye ait risk faktörleri

Yanığın Derinliği: Yanığın derinliği, dört düzeyde derecelendirilerek belirlenir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - Yanığın Derinliği

Birinci Derece Yanık

Bu yanıklar, en sık güneş etkisiyle veya ani gaz parlamaları sonucu meydana gelir. Sadece epidermisin hasar gördüğü bu yanıklarda ortaya çıkan en önemli belirtiler kaşıntı, kuru bir deri, eritem ve ağrıdır. Rengi pembedir. İz bırakmadan bir hafta içinde iyileşir.

İkinci Derece Yanık

İkinci derece yanıklarda epidermisin tamamı hasar görmüş olup dermisin bazı katları da yanıktan hasar görmüştür.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - Yanığın Derinliği

İkinci derece yanıklar 2 alt grupta incelenebilir.

Yüzeysel ikinci derece yanık: Epidermis bütünüyle harap olup dermisten ayrılmıştır. Araya sıızan sıvı, bülleri oluşturur. Bülün zemini parlak kırmızı renktedir. Çok ağrılıdır. Kıl kökleri hasar görmemiştir. İz bırakmadan iyileşir.

Derin ikinci derece yanık: Epidermis ve dermis tahrip olmuştur. Kıl kökleri ve ter bezleri etkilenmiştir. Sinir uçları tahrip olduğu için fazla ağrı olmaz. Yara zemini kirli sarı renktedir. İz bırakır. İyileşme iki üç hafta sürer.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - Yanığın Derinliği

Üçüncü derece yanık

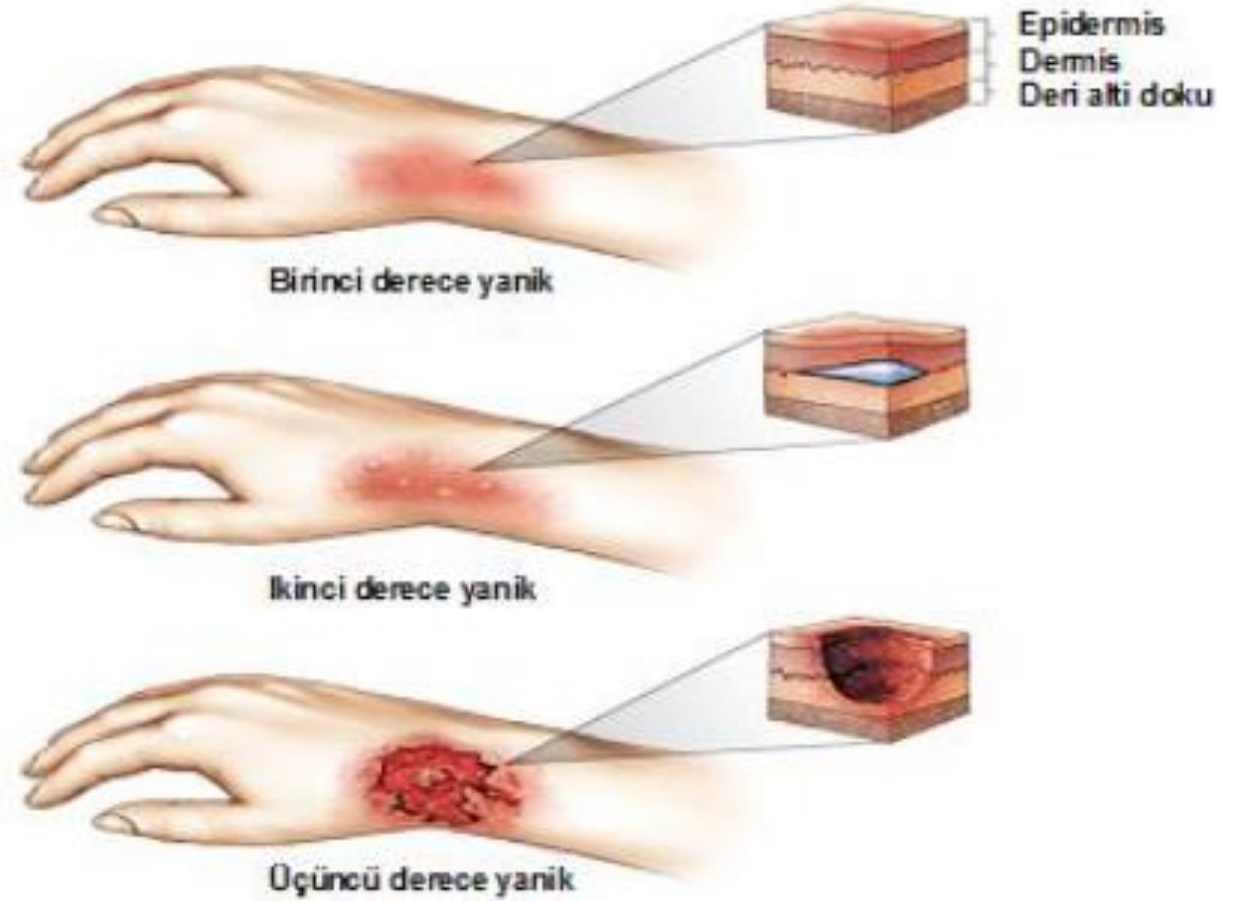
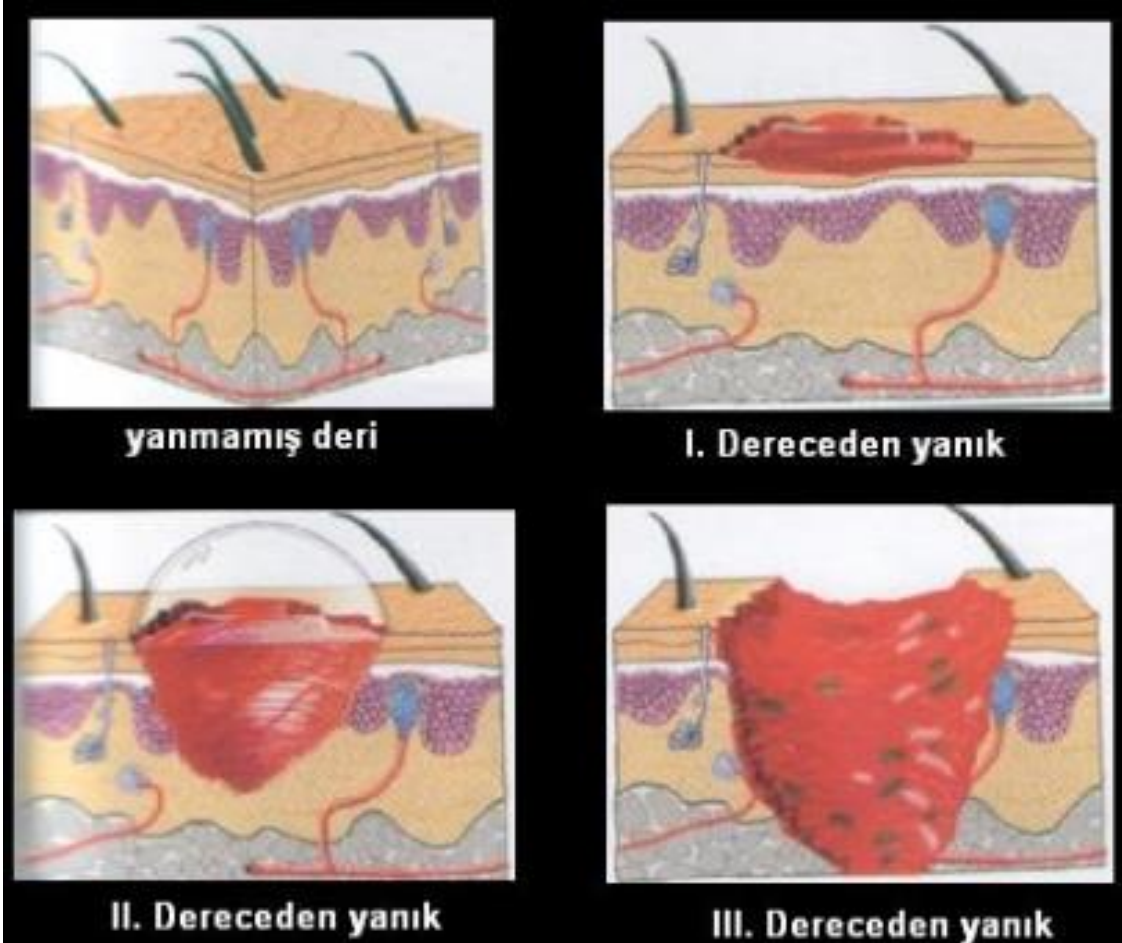
Tam kalınlıkta deri kaybına neden olan yanıklardır. Epidermis ve dermisin tamamı tahrip olmuştur. Sinir uçlarının hasar görmesinden dolayı ağrı hissi yoktur. Yara zemini sarı-yeşil arası bir renktedir. Yer yer kahverengi lekeler görülür. Sızıntı şeklinde sıvı akar. İyileşince belirgin bir iz bırakır.

Dördüncü derece yanık

Kas, tendon ve kemiklerin de etkilediği oldukça derin bir yanık grubudur. Dokunun tamamen kömürleşmesidir. Rengi kahverengi-siyahtır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - Yanığın Derinliği

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler

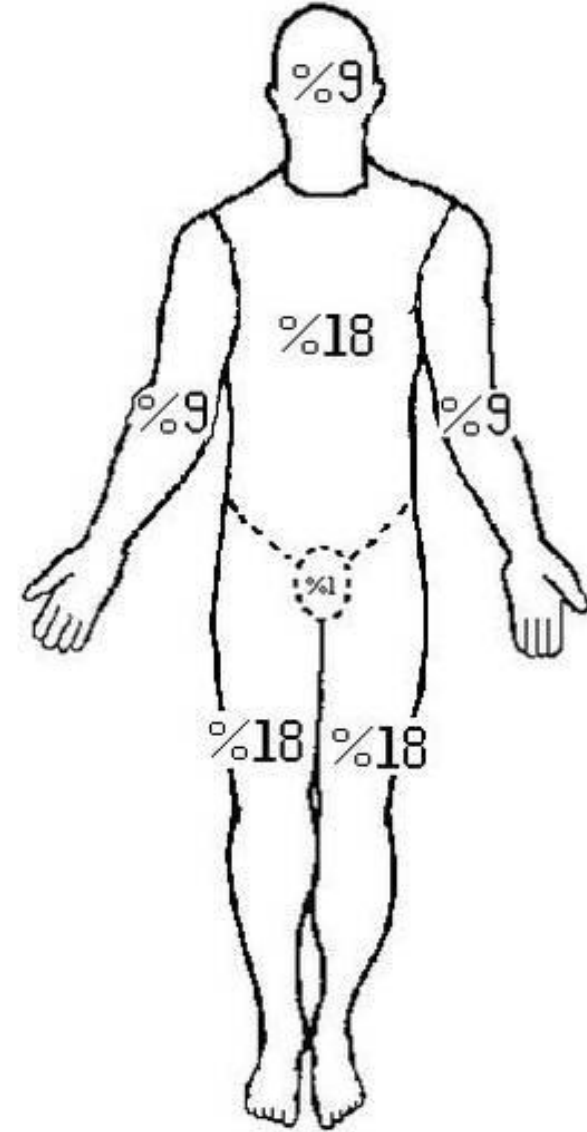
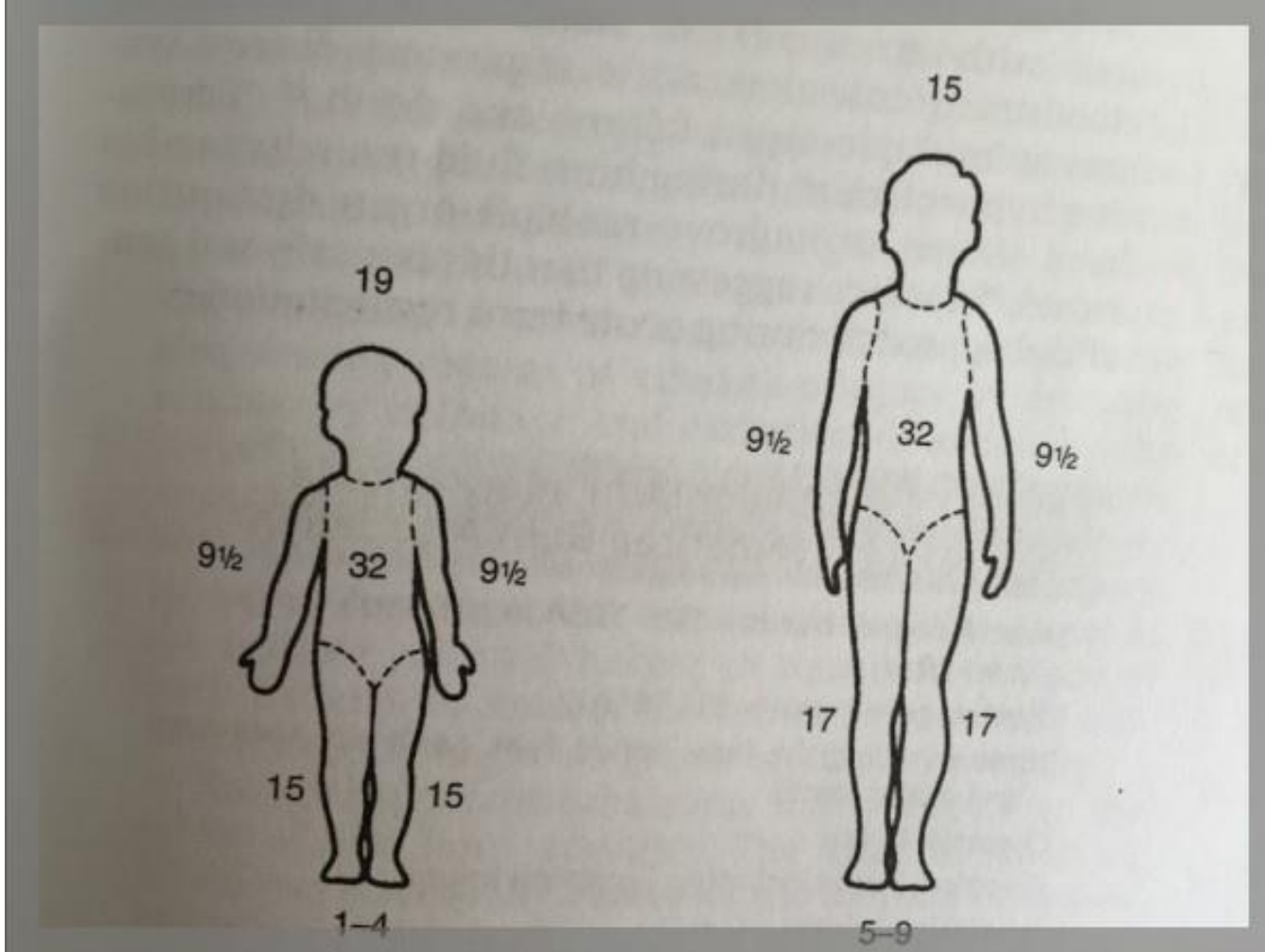
Yanığın Genişliği

Yanık genişliğinin hesaplanmasında özel tablolar kullanılmaktadır, pratikte en fazla kullanılan Pulaski ve Wallece'nin ortaya koyduğu DOKUZLAR KURALI'dır. Tedavi için yanık genişliğinin tespitinde dokuzlar kuralına göre yanık yüzdesi aşağıdaki şekilde hesaplanabilir.

- Baş % 9
- Kollardan her biri % 9
- Bacaklardan her biri % 18
- Gövdenin ön tarafı % 18
- Gövdenin arka tarafı % 18
- Üreme organları % 1

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - Yanığın Genişliği

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler

Yanığın Yeri

Göz, kulak, yüz, el, ayak ve genital bölgenin yanıkları “özellikli bölge yanıkları” olup deneyimli bir yanık ünite/merkezinde tedavi edilmesi gereklidir. Solunum sisteminin yanıkları özellikle inhalasyon yanıklarında önemlidir.

Yanan Kişiye Ait Risk Faktörleri

Yanan kişiye ait riskler, yanığın ciddiyetini belirleyen bir diğer faktördür. Bu faktörler; yaş, yanığın solunum yolunda oluşması, yanan kişinin genel durumu ile sistemik hastalıkları ve yanıkla birlikte gelişen diğer yaralanmalardır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Ciddiyetini Belirleyen Faktörler - **Yanan Kişiyeye Ait Risk Faktörleri**

Yaş: Yanık; çocuklar, gençler ve 65 yaş üstündeki yaşlılarda daha ciddidir.

Yanığın solunum yolunda oluşması: İnhalasyon hasarı yanma sonucu oluşan toksik ürünlerin inhale edilmesiyle oluşan hava yolu ve akciğer hasarını ifade eder.

Yanan kişinin genel durumu: Gebelik, Diabetes mellitus, kullandığı ilaçlar vb. iyileşmeyi etkileyebilir.

Yanıkla birlikte gelişen diğer yaralanmalar: Yanıkla birlikte görülen yüksekten düşme, kapalı alan yanıkları, kafa ya da göğüs travması, kemik kırıkları.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Sınıflandırılması

Küçük Yanıklar

- Erişkinlerde %15 veya daha az 2. derece yanıklar
- Çocukta %10 veya daha az 2. derece yanıklar
- Erişkin veya çocukta %2 veya daha az 3. derece yanıklar

Orta Yanıklar

- Erişkinlerde %15–25 arası 2. derece yanıklar
- Çocukta %10–20 arası 2. derece yanıklar
- Erişkin veya çocukta %2–10 arası 3. derece yanıklar

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanığın Sınıflandırılması

Büyük Yanıklar

- Erişkinlerde %25 den fazla 2. derece yanıklar, Çocukta %20'den fazla 2. derece yanıklar
- Erişkinde veya çocukta %10'dan fazla 3. derece yanıklar
- İnhalasyon yanıkları, Elektrik yanıkları
- Başka bir travmanın eşlik ettiği yanıklar (kafa travması, karın içi yaralanma, kırıklar, vs.)
- Gebelikte yanık yaralanması
- Yanığa ilave risk getiren boyutta yandaş hastalığın varlığı (Şeker hastalığı, vb.)
- Göz, kulak, yüz, el, ayak, büyük eklem ve genital bölge yanıkları

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yarıktta İlk Yardım Hedefleri

- Yanığın yeri ve etken ne olursa olsun ilk iş kişiyi etkenden uzaklaştırmaktır.
- Yaralının hayatını tehdit edebilecek bir durumu olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Hava yolunun açıklığı, dolaşımı, nabız ve dış kanama olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Yaralının yüzü yanmış ise oturtulmalıdır. Gerekirse suni solunum yapılmalıdır.
- Çoğu küçük yanık için serin çeşme suyuna tutmak ağrıyı azaltır. 30 saniye içinde bir yanığa soğuk uygulanırsa cilt ısısı 3 saniyede normale düşer.
- En yakın sağlık kuruluşuna yönlendirilmelidir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Derecelerine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Birinci Derece Yanıklar

- Yanan yer hemen musluk altında 10 dakika tutulmalıdır.
- Su 200C civarında olmalıdır.
- Gerekirse kuru temiz pansuman örtülmelidir.
- Ağrı ve ateş artarsa yaralı en yakın sağlık kuruluşuna yönlendirilmelidir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Derecelerine Göre Uygulanacak İlk Yardım

İkinci derece yanıklar

Çoğunlukla kısa süreli sıcak eşya veya kaynar suyun teması ile meydana gelebilir.

- Yanan kısım ağrı azalincaya kadar soğuk su içine daldırılmalı, veya yıkanmış ütülenmiş bir çarşaf/havlu suyun içine sokulup sıkıldıktan sonra yaralı kısmın üstüne örtülmelidir.
- Yaralı kısım yavaşça kurulanmalıdır. Büller patlatılmamalıdır.
- Antiseptik ilaçlar, yağlar, kremler ve ev yapımı yanık ilaçları kullanılmamalıdır.
- Kuru steril gazlı bez veya temiz bir eşya ile koruyucu olarak sarılmalıdır.
- Yanık kolda veya ayakta ise yanan ekstremiteler kalp seviyesinden yukarı kaldırılmalıdır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Derecelerine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Üçüncü Derece Yanıklar

- Yanarak kömürleşen yapışmış eşya parçaları çıkarılmamalıdır.
- Yanık bölgesi kalın steril pansuman veya yeni ütülenmiş bir bez veya yıkanmış ütülenmiş çarşaf, yastık kılıfı, vb. eşya ile örtülmelidir.
- Yanık kolda ise kol kalp seviyesinden yukarıda tutulmalıdır.
- Eğer ayaklar yanmış ise ayaklar kalp seviyesinden yukarı kaldırılmalı ve yaralının yürümesine izin verilmemelidir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Derecelerine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Üçüncü Derece Yanıklar

- Yaralının yüzü yanmış ise yaralı oturtulmalı ve yaralının solunum güçlüğü olup olmadığı anlamak için yaralı gözlenmelidir.
- Eğer solunum problemleri gelişir ise hava yolunun açıklığı sağlanmalı, gerekirse suni solunum yapılmalıdır.
- Aşırı yanmış alan buzlu su veya soğuk suya daldırılmalı, lokal olarak yüz, el ve ayaklara soğuk uygulama yapılabilir.
- Yaralı en kısa zamanda bir sağlık kuruluşuna yönlendirilmelidir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

1.nci derece yanık	2.nci derece yanık	3.ncü derece yanık
<p>A. Yanan kısmı soğutun.</p> <p>Soğuk suya daldırın veya soğuk bez koyun</p> 	<p>A. Yanan kısmı soğutun.</p> <p>Soğuk suya daldırın veya soğuk bez koyun</p> 	<p>A. Derhal AAS (112)'yi arayın. (Su Uygulaması Yapmayın)</p>
<p>B. Temiz kuru bir bezle kapatın</p> 	<p>B. Temiz kuru bir bezle kapatın</p> 	<p>B. Temiz kuru bir bezle kapatın</p>
<p>C. Yanık yerini kalp seviyesinin üzerine kaldırın</p> <p>D.gerekiyorsa şoka karşı koruyun</p>	<p>C. Yanık yerini kalp seviyesinin üzerine kaldırın</p> <p>D. şoka karşı koruyun</p>	<p>C. Yanık yerini kalp seviyesinin üzerine kaldırın</p>

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Isı ile Oluşan Yanıklarda: Bireyin koşarak kaçması engellenir ve birey yere yatırılır. Yaralının üzerine battaniye örtülür ve yuvarlanması sağlanarak yanma durdurulmaya çalışılır. Isı ya da dumanın zararlarını önlemek için birey yanık alanından uzaklaştırılır. Yanık yüzeyine en az 20 dakika soğuk uygulama yapılır. Soğuk uygulama yanığın derinliğini ve ağrıyı azaltır. Yanık yüzeyi büyükse ısı kaybı çok olacağından bu uygulama önerilmez. Yanık yüzeyinde bulunan sıkı örtüler, kemer ve takılar çıkarılmalıdır. Yanık bölgesinde yapılan uygulamalarda temizliğe dikkat edilir. Yanık alan kuru ve steril bez ile örtülmeli ve kesinlikle bandaj uygulanmamalıdır. Yanık genişse, yaralının kusması yoksa, bilinci açıksa ve sağlık kuruluşu uzaktaysa ağızdan sıvı verilerek yaralının sıvı kaybı önlenir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Kaynar Su İle Oluşan Yanıklarda: Islanmış eşya hemen çıkarılmalıdır. Yanmış alan, durgun soğuk suya 5-10 dakika tutulmalıdır. Bu iki işlem ısının neden olduğu doku harabiyetini ve ağrıyı azaltmaya yardımcı olur. Yanık sonucunda oluşan büller patlatılmamalıdır. Eğer büller patlamışsa üzerine temiz bir örtü örtülmelidir. Yanan kısımların örtülmesi için yaraya yapışmayan ve çıkarılması kolay materyaller kullanılmalıdır. Materyaller yanık sonrası oluşan ödem nedeniyle sıkı sarılmamalıdır. Yanığa sürülen krem ve losyonlar yaranın görünümünü değiştireceğinden, hastanede yanık derinliğini saptamada zorluk çıkarabileceği için yanığa herhangi bir şey sürülmemelidir. Yaralı alan şişmeden önce kolyeler, yüzükler, bilezikler, botlar çıkarılmalıdır. Hasta ılık ve rahat tutulmalıdır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Kızgın Yağ İle Oluşan Yanıklarda: Hemen soğuk su dökülmemelidir. Sıcak buhar daha fazla yanık oluşumuna neden olabilir.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

Soğuğa Maruz Kalma Sonucu Oluşan Yanıklarda: Önce yaralının ılık bir ortama alınması ve soğukla temasının kesilmesi gerekir. Karla ovuşturmak, masaj yapmak, kumaş parçaları sürterek ısıtmaya çalışmak, sıcak uygulamak, bandaj yapmak, deriye ilaç sürmek, bireye alkol ya da sigara vermek sakıncalıdır. Su dolu kesecikler patlatılmaz. Steril ya da temiz bezler ile kapatılmalıdır. Donmuş bölgeler temas, sürtünme ve doğrudan ısı uygulamasından korunmalı, battaniye ile sarılmalıdır. Yaralıya ılık içecekler ve şekerli sıvı gıdalar verilebilir. El ayaklar doğal pozisyonunda tutularak yukarı kaldırılmalıdır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

- Kimyasal Etkenlere Bağlı Gelişen Yanıkta İlk Yardım

Kirlenmiş eşyalar çıkarılır ve cilt yoluyla kimyasal maddenin emilimi azaltılmalıdır. Kuru kimyasal maddelere maruz kalındığında önce bu maddeler kuru olarak yavaşça fırçalanmalıdır. Tüm kimyasal yanıklarda en iyi tedavi bol su ile yıkamaktır.

YANIKLARDA İLK YARDIM

Yanık Nedenine Göre Uygulanacak İlk Yardım

- Elektriğe Bağlı Gelişen Yanıklarda İlk Yardım

Yaralının ABC'si değerlendirilmelidir. Gerekirse CPR yapılmalıdır. Elektrik yanıklarının çoğunda ventriküler fibrilasyon veya tam kardiyak arrest görülebilir. Yaralı hafifçe dokunarak muayene edilmelidir. Büyük damarlar yırtılabilir ve kanama olabilir. Hafifçe pansuman yapılmalıdır.

